

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης 15/2024
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Συνεδρίαση της 29^{ης} Ιανουαρίου 2024

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Στυλιανή Χαριτάκη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Αφροδίτη Κουτούκη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., Σταύρος Σπυρόπουλος, Διονύσιος Χειμώνας, Ευτυχία Κασομένου, Κωνσταντίνος Γεωργιάδης, Αντώνιος Αντωνίου, Ελένη Λευθεριώτου, Εμμανουέλα Πανοπούλου, Γεωργία Παπαδάκη, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγητής: Λαυρέντιος Παππάς, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών (ήδη Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών) / Γενικής Γραμματείας Φορολογικής Πολιτικής & Δημόσιας Περιουσίας / Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιας Περιουσίας & Κοινωνικών Περιουσιών / Διεύθυνσης Κοινωνικών Περιουσιών / Β΄ Τμήματος, με αριθμ. πρωτ. 77141 ΕΞ 2023/17-5-2023.

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται, αφού ληφθεί υπόψη το ιστορικό του ερωτήματος, αν η κινητοποίηση φιλοζωικών οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την διατροφή και περίθαλψή τους, αποτελεί κοινωνική σκοπό, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 4182/2013.

Στο πιο πάνω ερώτημα το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Α΄) γνωμοδότησε, ως εξής:

Ιστορικό

Από το έγγραφο του ερωτήματος, και τα στοιχεία του φακέλου, που το συνοδεύουν, προκύπτουν τα ακόλουθα:

- 1.** Με την υπ' αριθμ. 11974/27-7-2004 πράξη του συμβολαιογράφου Θεσσαλονίκης, Σ.Κ.Σ., όπως συμπληρώθηκε με την υπ' αριθμ. 12120/18-11-2004 πράξη του ίδιου συμβολαιογράφου, ο Σ.Π. σύστησε κοινωφελές Ίδρυμα με την επωνυμία «Ίδρυμα Μ. & Α. (Ι.Μ.Α.)», με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Με το από 25-1-2005 π.δ. (Β' .../2005) εγκρίθηκε η σύσταση του, και κυρώθηκε ο Οργανισμός του, ο οποίος τροποποιήθηκε με το από 25-7-2017 π.δ. (Β' .../2017), και με το οποίο το ίδρυμα μετονομάστηκε σε Ίδρυμα «Λ.Π.».
- 2.** Το Διοικητικό Συμβούλιο του ιδρύματος με το υπ' αριθμ. 2/11-9-2015 πρακτικό του είχε ζητήσει την τροποποίηση των άρθρων 1, 2, 3 και 14 του Οργανισμού του, ως προς την επωνυμία, τους σκοπούς, τους πόρους και την διάλυση - τύχη της περιουσίας του Ιδρύματος. Μεταξύ άλλων είχε ζητήσει να προστεθεί στο άρθρο 2, παράγραφος ια, με το εξής κείμενο: *«Η προστασία και παροχή διατροφής και κτηνιατρικής βοήθειας σε αδέσποτα κατοικίδια».*
- 3.** Το ζήτημα αυτό παραπέμφθηκε στο Κεντρικό Συμβούλιο Κοινωφελών Περιουσιών, το οποίο γνωμοδότησε το έτος 2016 ότι η διεύρυνση του σκοπού του ανωτέρω Ιδρύματος αναφορικά με την προστασία και παροχή διατροφής και κτηνιατρικής φροντίδας σε αδέσποτα κατοικίδια δεν θάλπει κοινωφελή σκοπό κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 4182/2013, που αποβλέπει στη θεραπεία του κοινού συμφέροντος.
- 4.** Το Ίδρυμα «Λ.Π.» επανήλθε επί του ζητήματος με το από 10-3-2022 έγγραφό του, επισυνάπτοντας την υπ' αριθμ. 711/23-12-2021 συμβολαιογραφική πράξη της συμβολαιογράφου Θεσσαλονίκης, Σ.Μ., με την οποία ο ιδρυτής και Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος «Λ.Π.», Σ.-Α.Π. τροποποιεί το καταστατικό του ιδρύματος με την προσθήκη στο άρθρο 2 «σκοποί του Ιδρύματος», νέου εδαφίου (ια) που έχει ως εξής: *«ια) Κινητοποίηση Φιλοζωικών Οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων. Επίσης η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για τη διατροφή και περίθαλψή τους».*

5. Έτσι, το Υπουργείο Οικονομικών / Γενική Γραμματεία Φορολογικής Πολιτικής & Δημόσιας Περιουσίας / Γενική Διεύθυνση Δημόσιας Περιουσίας & Κοινωφελών Περιουσιών / Διεύθυνση Κοινωφελών Περιουσιών / Β΄ Τμήμα, με το έγγραφο του, με αριθμό πρωτοκόλλου 77141 ΕΞ 2023/17-5-2023, υπέβαλε το παρόν ερώτημα που υπογράφεται από τον (τότε) αρμόδιο Υφυπουργό.

Νομοθετικό Πλαίσιο

6. Στα άρθρα 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 109 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 21 παρ. 3: «Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων».

Άρθρο 24 παρ. 1: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. [...]»

Άρθρο 109 παρ. 1: «Δεν επιτρέπεται η μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης, κωδικέλλου ή δωρεάς, ως προς τις διατάξεις τους υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού.»

7. Στο Προοίμιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την προστασία των ζώων συντροφιάς», η οποία υπογράφηκε από τη χώρα μας στις 13-11-1987 και κυρώθηκε με τον ν. 2017/1992 (Α΄ 31) αναφέρονται -πλην άλλων- τα εξής:

«Τα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που υπογράφουν την παρούσα Σύμβαση.

«[...]»

Αναγνωρίζοντας ότι το άτομο έχει μια ηθική δέσμευση να σέβεται όλα τα ζωντανά δημιουργήματα και διατηρώντας το πνεύμα των ιδιαίτερων δεσμών που υπάρχουν μεταξύ του ανθρώπου και των ζώων συντροφιάς

Θεωρώντας τη σημασία των ζώων συντροφιάς ανάλογα με τη συμβολή τους στην ποιότητα ζωής και συνεπώς την αξία τους για την κοινωνία

[...]»

Συμφώνησαν τα παρακάτω: ...».

8. Στα άρθρα 1, 50 παρ. 2 και 82 παρ. 1 του ν. 4182/2013 «Κώδικας Κοινοφελών Περιουσιών – Σχολαζουσών Κληρονομιών και λοιπές διατάξεις» (Α' 185) ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 1. Ορισμοί

Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κώδικα νοούνται ως:

1. «Κοινοφελής περιουσία»: το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων που διατίθενται με κληρονομιά, κληροδοσία ή δωρεά υπέρ του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή για κοινοφελή σκοπό. Ως «κοινοφελής περιουσία» νοείται επίσης και το νομικό πρόσωπο που τα διαχειρίζεται και εκπροσωπεί, εφόσον υπάρχει.

Οι όροι «κοινοφελής περιουσία», «περιουσία» και «εθνικό κληροδότημα» ταυτίζονται.

2...

3. «Κοινοφελής σκοπός»: κάθε εθνικός, θρησκευτικός, φιλανθρωπικός, εκπαιδευτικός, πολιτιστικός και γενικά επωφελής για την κοινωνία, εν όλω ή εν μέρει, σκοπός.

4... 5... 6...»

«Άρθρο 50. Σύσταση κοινοφελούς ιδρύματος

1...

2. Περιουσία, η οποία καταλείπεται σε υφιστάμενα ιδρύματα, σωματεία, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και λοιπά νομικά πρόσωπα, με επιδιωκόμενο σκοπό που προσδιορίζεται επαρκώς και είναι διαφορετικός από αυτόν που επιδιώκει το υφιστάμενο νομικό πρόσωπο, χωρίς να καθορίζεται ιδιαίτερος τρόπος διοίκησης, αποτελεί ομάδα περιουσίας διακεκριμένη από την περιουσία του νομικού προσώπου ως κεφάλαιο αυτοτελούς διαχείρισης.

3.. 4...»

«Άρθρο 82. Μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις

1. Όπου δεν ορίζεται διαφορετικά, οι διατάξεις του Κώδικα εφαρμόζονται και στις κοινοφελείς περιουσίες που υφίστανται κατά την έναρξη ισχύος του, ανεξάρτητα από τον τρόπο σύστασης τους. Κοινοφελή ιδρύματα που έχουν εξαιρεθεί με ειδικές διατάξεις του α.ν. 2039/1939 εξακολουθούν να εξαιρούνται του παρόντος Κώδικα και της εποπτείας της αρμόδιας αρχής αλλά υπέχουν σε κάθε περίπτωση υποχρέωση υποβολής προς έλεγχο του προϋπολογισμού και του απολογισμού τους, κατά τις διατάξεις του άρθρου 59. Διαδικασίες που έχουν ήδη αρχίσει, δύνανται να ολοκληρώνονται και κατά την προϋφιστάμενη διαδικασία.»

9. Στο άρθρο ΑΚ 924 ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 924. Ευθύνη του κατόχου ζώου

Ο κάτοχος ζώου ευθύνεται για τη ζημία που προξενήθηκε απ' αυτό σε τρίτον. Αν η ζημία έγινε από κατοικίδιο ζώο που χρησιμοποιείται για το επάγγελμα, τη φύλαξη της κατοικίας ή τη διατροφή του κατόχου του, αυτός δεν ευθύνεται, αν αποδείξει ότι δεν τον βαρύνει κανένα πταίσμα ως προς τη φύλαξη και την εποπτεία του ζώου.»

10. Στα Α΄ και Β΄ Μέρη, στις διατάξεις των άρθρων 2 και 26 του ν. 4830/2021 «Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Πρόγραμμα «ΑΡΓΟΣ» και λοιπές διατάξεις» (Α΄ 169), ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Άρθρο 2. Ορισμοί

Για τους σκοπούς του παρόντος νοούνται:

1. «Ζώο»: κάθε έμβιος οργανισμός, που συναισθάνεται και κινείται σε ξηρά, αέρα και θάλασσα ή οποιοδήποτε άλλο υδατικό οικοσύστημα ή υγροβιότοπο.

2....

3. «Ζώο συντροφιάς»: κάθε ζώο που συντηρείται ή προορίζεται να συντηρηθεί από τον άνθρωπο κυρίως μέσα στην οικία του, για λόγους ζωοφιλίας ή αναφέρεται στον κατάλογο του Παραρτήματος I του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/429 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 2016 σχετικά με τις μεταδοτικές νόσους των ζώων και για την τροποποίηση και την κατάργηση ορισμένων πράξεων στον τομέα της υγείας των ζώων (L 84). [...]

4. «Δεσποζόμενο ζώο συντροφιάς»: το ζώο συντροφιάς που έχει ιδιοκτήτη. [...]

5. «Αδέσποτο ζώο συντροφιάς»: το ζώο συντροφιάς που δεν έχει ιδιοκτήτη.

6. «Ιδιοκτήτης»: το φυσικό πρόσωπο που διατηρεί ζώο συντροφιάς, κυρίως μέσα στην οικία του, και υπό την άμεση επίβλεψη και φροντίδα του. [...]

7...8...9...10...11...12...13

14. «Επικίνδυνο ζώο συντροφιάς»: το ζώο συντροφιάς που εκδηλώνει επανειλημμένα απρόκλητη και αδικαιολόγητη επιθετικότητα προς τον άνθρωπο ή τα άλλα ζώα χωρίς να απειληθεί, καθώς και το ζώο που πάσχει ή είναι φορέας σοβαρού νοσήματος, που μπορεί να μεταδοθεί στον άνθρωπο ή στα άλλα ζώα και, σύμφωνα με γνωμάτευση κτηνιάτρου, δε θεραπεύεται.

15. «Σοβαρό νόσημα»: κάθε μεταδοτική ή μη νόσος άμεσου και υψηλού κινδύνου για την υγεία του ανθρώπου ή ζώου, του ίδιου ή άλλου είδους, καθώς και κάθε νόσος που μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρή υποβάθμιση της υγείας του ζώου σύμφωνα με σχετική γνωμάτευση κτηνιάτρου.

16. «Νόσος»: η εμφάνιση λοιμώξεων και προσβολών σε ζώα, με ή χωρίς κλινική ή παθολογική εκδήλωση, που προκαλούνται από έναν ή περισσότερους νοσογόνους παράγοντες.

17. «Νοσογόνος παράγοντας»: κάθε παθογόνο που μεταδίδεται σε ζώα ή ανθρώπους, το οποίο μπορεί να προκαλέσει νόσο σε ζώα.

18. «Πηγή κινδύνου»: κάθε νοσογόνος παράγοντας σε ζώο ή προϊόν, ή πάθηση σε ζώο, που μπορεί να έχει δυσμενή επίδραση στην υγεία των ανθρώπων ή των ζώων.

19. «Κίνδυνος»: η πιθανότητα εκδήλωσης και το πιθανό μέγεθος των βιολογικών και οικονομικών συνεπειών μιας δυσμενούς επίδρασης στην υγεία των ζώων ή στη δημόσια υγεία.

20...21...22...23...24...25...26...27...28...29...»

«Άρθρο 26. Κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης και καταπολέμησης ζωνόσων

1. Η πρόληψη και η αντιμετώπιση των νόσων που μεταδίδονται από τα ζώα στον άνθρωπο ή σε άλλα ζώα του ίδιου ή άλλου είδους, γίνονται με ειδικά προγράμματα. Με τα προγράμματα αυτά καθορίζονται οι κανόνες πρόληψης και ελέγχου των νόσων που εφαρμόζονται στις διάφορες κατηγορίες καταγεγραμμένων νόσων, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/429 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 2016.

2. Τα ειδικά προγράμματα της παρ. 1 καταρτίζονται από τη Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και εφαρμόζονται από τις αρμόδιες κτηνιατρικές αρχές. Αν εκδηλωθεί κρούσμα λύσσας σε ζώο, η Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μπορεί να λαμβάνει πρόσθετα μέτρα είτε σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας είτε σε όλη την Επικράτεια, πέραν εκείνων που προβλέπονται στους ν. 1197/1981 (Α' 240) και 2017/1992 (Α' 31).»

Ερμηνεία και Εφαρμογή Διατάξεων

11. Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου, εντός του οποίου εντάσσονται, και του σκοπού που υπηρετούν, και την υπαγωγή σε αυτές των πραγματικών περιστατικών, που τέθηκαν υπόψη από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

12. Όπως προαναφέρθηκε, το ίδρυμα της εξεταζόμενης περίπτωσης συστάθηκε το έτος 2004, ενώ το προεδρικό διάταγμα έκρισης της σύστασής του εκδόθηκε το έτος 2005. Λαμβάνοντας υπόψη τους προαναφερόμενους κρίσιμους χρόνους, σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ. 1,8,9 του ν. 4182/2013, αυτός ο Κώδικας Κοινοφελών Περιουσιών εφαρμόζεται στην εξεταζόμενη περίπτωση, και όχι ο α.ν. 2039/1939, ύστερα άλλωστε από την κατάργηση του τελευταίου με το άρθρο 82 του ν. 4182/2013.

13. Σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. 3 του ν. 4182/2013, κοινοφελής σκοπός είναι κάθε εθνικός, θρησκευτικός, φιλανθρωπικός, εκπαιδευτικός, πολιτιστικός, και γενικά επωφελής σκοπός για την κοινωνία, είτε για το σύνολό της είτε για μέρος της.

14. Ως κοινωνία νοείται το σύνολο των κοινωνικών ομαδώσεων, στις οποίες συμμετέχει το κοινωνικό άτομο, οι κοινωνικές δηλαδή ομάδες, οι κοινωνικές κατηγορίες, και οι κοινωνικές συναθροίσεις. Ως κοινωνία θα μπορούσε ειδικότερα να οριστεί ένας σχετικά μεγάλος αριθμός κοινωνικών ατόμων, που μέσα από τις ποικίλες κοινωνικές ομαδώσεις τους βρίσκονται σε κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους, συμμετέχουν σε μια κοινή κουλτούρα, ζουν σε ορισμένο τόπο και χρόνο, και επιδιώκουν την ικανοποίηση κοινών ή παραπλήσιων αναγκών, οραμάτων, σχεδίων, φιλοδοξιών (Δ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ: «Εγχειρίδιο Γενικής Κοινωνιολογίας», δ' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999, σελ. 161).

15. Η απαρίθμηση των επιθετικών προσδιορισμών στον ορισμό της έννοιας του κοινοφελούς σκοπού στο άρθρο 1 περ. 3 του ν. 4182/2013 είναι ενδεικτική. Το ίδιο ίσχυε και στον παλαιότερο ορισμό της ίδιας έννοιας στο άρθρο 1 του α.ν. 2039/1939.

16. Η έννοια του κοινοφελούς σκοπού έχει τύχει ευρείας θεωρητικής και νομολογιακής επεξεργασίας. Στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4182/2013 πιστοποιείται ο ενδεικτικός χαρακτήρας της απαρίθμησης των επιθετικών προσδιορισμών του ορισμού.

17. Πάντως, οι δύο μορφές ορισμών της έννοιας του κοινοφελούς σκοπού στην αποτύπωσή τους στον α.ν. 2039/1939 και στον ν. 4182/2013 δεν παρουσιάζουν καίριες και ριζικές διαφορές, ώστε ερμηνευτικές θεωρητικές και νομολογιακές προσεγγίσεις της παλαιότερης μορφής να ισχύουν, κατά βάση, και για την νέα μορφή του ορισμού της έννοιας του κοινοφελούς σκοπού. Άλλωστε, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του ν. 4182/2013, η ευρεία ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 109 του Συντάγματος, όπως έχει διαμορφωθεί από τον Άρειο Πάγο και από

το Συμβούλιο Επικρατείας υπό το νομοθετικό καθεστώς του α.ν. 2039/1939, λήφθηκαν υπόψη κατά την κατάρτιση του ν. 4182/2013.

18. Το κριτήριο χαρακτηρισμού ενός σκοπού ως κοινωφελούς πρέπει να αναζητείται στο κατά πόσο αυτός εξυπηρετεί την ικανοποίηση μιας γενικότερης ανάγκης, και συνεπάγεται άμεση ωφέλεια ευρύτερων κοινωνικών ομάδων από τα άτομα της κοινωνίας με τρόπο, ώστε η εκπλήρωση του σκοπού να ενδιαφέρει κατεξοχήν αυτό το ίδιο το κοινωνικό σύνολο.

19. Λόγω της ενδεικτικής απαρίθμησης των επιθετικών προσδιορισμών της έννοιας του κοινωφελούς σκοπού στο άρθρο 1 περ. 3 του ν. 4182/2013 αυτή η έννοια είναι ευρύτατη. Ως φιλανθρωπικός σκοπός μπορεί να νοηθεί όποιος αμβλύνει και περιθάλλει την ανθρώπινη ατυχία, και αντιμετωπίζει βιοτικές περιπέτειες των κοινωνιών, και γενικά κάθε σκοπός, στον οποίο προέχει η κοινωνική αλληλεγγύη. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως κάθε ίδρυμα κοινωφελές ή πως κάθε σκοπός κοινωφελής είναι οπωσδήποτε εθνικός, θρησκευτικός, φιλανθρωπικός, εκπαιδευτικός, πολιτιστικός, ότι δηλαδή τον χαρακτήρα κάποιου από τους προαναφερόμενους επιθετικούς προσδιορισμούς της έννοιας του κοινωφελούς σκοπού πρέπει να έχει απαραίτητα και ο κοινωφελής σκοπός ή το κοινωφελές ίδρυμα.

20. Για να χαρακτηριστεί λοιπόν μια καταλειπόμενη περιουσία κοινωφελής, πρέπει να αποβλέπουμε όχι στο τιμώμενο, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, αλλά στον σκοπό υπέρ του οποίου καταλείπεται.

21. Από την έννοια του κοινωφελούς σκοπού αποκλείεται κάθε σκοπός που αποβλέπει σε οικονομική επιχείρηση, γιατί η έννοια της τελευταίας δεν μπορεί να συμβιβαστεί με την φύση του κοινωφελούς σκοπού, καθώς μια επιχείρηση δεν μπορεί να επιδιώκει ιδεολογικούς σκοπούς, αφού κύριος σκοπός της είναι η επίτευξη κέρδους με την άσκηση κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

22. Από την έννοια του κοινωφελούς σκοπού στο άρθρο 1 περ. 3 του ν. 4182/2013 συνάγεται ότι αυτός μπορεί να ωφελεί και τμήματα της κοινωνίας και όχι οπωσδήποτε το σύνολο των μελών της, ενώ ως προς το είδος της ωφέλειας αυτή μπορεί να είναι και υλική και ηθική. Πάντως, για την στοιχειοθέτηση κοινωφελούς σκοπού πρέπει το τιμώμενο νομικό πρόσωπο να αποβλέπει στην παροχή υπηρεσιών ζωτικής σημασίας για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου (ΑΠ 16/2021, ΣΤΕ 2264/2020).

23. Ως προς το ζήτημα αν η κινητοποίηση φιλοζωικών οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την διατροφή και περίθαλψή τους, αποτελεί κοινωφελή σκοπό, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 4182/2013, διατυπώθηκαν οι ακόλουθες γνώμες:

24. Κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, που απαρτίστηκε από την Πρόεδρο του Τμήματος-Στυλιανή Χαριτάκη, Αντιπρόεδρο Ν.Σ.Κ. και από τα μέλη του Τμήματος, Α. Κουτούκη, Αντιπρόεδρο Ν.Σ.Κ. και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους, Σ. Σπυρόπουλο, Ε. Κασομένου, Κ. Γεωργιάδη, Ε. Λευθεριώτου, Ε. Πανοπούλου και Γ. Παπαδάκη [ψήφοι: οκτώ (8)], με την οποία συντάχθηκε και ο εισηγητής Πάρεδρος, η κινητοποίηση φιλοζωικών οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την διατροφή και περίθαλψή τους, με τους όρους, τις προϋποθέσεις και τις προδιαγραφές του νομοθετικού πλαισίου, που ισχύει για κάθε είδος ζώου, αποτελεί κοινωφελή σκοπό, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 4182/2013.

25. Στο Σύνταγμα σε καμία διάταξη δεν προβλέπεται άμεσα η προστασία των ζώων. Σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 Σ, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα, στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος έχει αναγάγει το φυσικό περιβάλλον σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό, προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικολογική ισορροπία και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων σε βάθος χρόνου υπέρ και των επομένων γενεών.

26. Η έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος προϋποθέτει την έννοια της περιβαλλοντικής ανάγκης, για ένα περιβάλλον υγιεινό και οικολογικά ισόρροπο, το οποίο δεν θέτει σε κίνδυνο την υγεία και την ζωή του ανθρώπου, αλλά του επιτρέπει να διατηρήσει τη θέση του μέσα στο σύνολο των φυσικών συστημάτων, ενώ με αυτόν τον τρόπο επιτρέπει και σε αυτά τα συστήματα να διατηρήσουν την ισορροπία τους. Σε αυτό το σκεπτικό θεμελιώνεται ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του δικαίου της προστασίας του περιβάλλοντος.

27. Στην, κατά το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, υποχρέωση του Κράτους προς προστασία του φυσικού περιβάλλοντος περιλαμβάνεται και η υποχρέωση προστασίας της άγριας πανίδας κατά την πλήρη ποικιλία της. Από το άρθρο 24 παρ.

1 Σ, μεταξύ και άλλων διατάξεων, απορρέει η θετική υποχρέωση του κράτους για τη διαφύλαξη των οικοτόπων προτεραιότητας και της βιοποικιλότητας της χώρας, στην οποία συγκαταλέγονται τα υπό εξαφάνιση είδη της άγριας πανίδας. Οι κανόνες προστασίας των ζώων ποικίλλουν από ζώο σε ζώο, κάτι που προκύπτει και από την παραδοσιακή αντίθεση μεταξύ του κατοικίδιου ζώου και του άγριου ζώου (Α.-Ν. ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ: «Νομική Θέση και Προστασία των Ζώων σε Αστικό Κώδικα και Ειδικούς Νόμους», Νομική Βιβλιοθήκη 2023, σελ. 15).

28. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση «για την προστασία των ζώων συντροφιάς», που καταρτίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, διακήρυξε πανηγυρικά ότι ο άνθρωπος έχει αναντίρρητα ηθική υποχρέωση να σέβεται όλα τα ζώα και να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του το γεγονός ότι τα ζώα υποφέρουν και θυμούνται, είναι έξυπνα, έχουν συναισθήματα, και επιπλέον αποτελούν συμβιωτικό κύκλο με τους ανθρώπους και αναντικατάστατα στοιχεία των φυσικών συστημάτων του πλανήτη μας (Ατομική Γνωμοδότηση ΝΣΚ 326/2013). Επίσης, με την ίδια διεθνή σύμβαση αναγνωρίστηκαν οι ιδιαίτεροι δεσμοί μεταξύ του ανθρώπου και των ζώων συντροφιάς, η συμβολή τους στην ποιότητα ζωής και συνεπώς η αξία των ζώων συντροφιάς για την κοινωνία.

29. Από την λογική ερμηνεία του άρθρου 24 παρ. 1 Σ και την σχετική προαναφερόμενη ερμηνεία του Προοίμιου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την προστασία των ζώων συντροφιάς», συνάγεται ότι η προστασία και των ζώων συντροφιάς υπάγεται στην προστασία του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος. Και αυτό γιατί με την διάταξη αυτή για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στο οποίο εντάσσονται και τα ζώα, καταδεικνύεται η σημασία, που προσδίδει και ο Έλληνας συνταγματικός νομοθέτης στην προστασία της φύσης, της πανίδας και των πολλών, άγριων και μη, ζώων και πτηνών, και διακηρύσσεται πανηγυρικά ότι ο άνθρωπος έχει αναντίρρητα υποχρέωση να σέβεται όλα τα ζώα, τα οποία αποτελούν αναντικατάστατα στοιχεία των φυσικών συστημάτων του πλανήτη μας (Ατομική Γνωμοδότηση ΝΣΚ 326/2013).

30. Από την λογική ερμηνεία του άρθρου ΑΚ 924 συνάγεται ότι υπό την άμεση επίβλεψη και φροντίδα φυσικού προσώπου μπορούν να βρίσκονται και άλλα είδη ζώων, εκτός των ζώων συντροφιάς, όπως τα κατοικίδια και τα άγρια. Επομένως, με βάση τον αμέσως προαναφερόμενο συλλογισμό, και εκείνα μπορούν να βρίσκονται υπό την κατοχή φυσικού προσώπου, να καταστούν αδέσποτα, και να υπάγονται στο καθεστώς προστασίας του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος.

31. Οι σύγχρονοι κανόνες δικαίου περί προστασίας των ζώων, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον ν. 4830/2021 για τα ζώα συντροφιάς, συνδέονται άμεσα με την ζωτική και βασική ανάγκη της κοινωνίας για προστασία της δημόσιας υγείας, για την οποία -έτσι κι αλλιώς- το Κράτος έχει υποχρέωση να μεριμνά, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος. Σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, το ίδιο ισχύει και με τις άλλες κατηγορίες ζώων, τα άγρια, τα κατοικίδια, αφού και εκείνα μπορούν να μεταδώσουν επικίνδυνες ζωνοσώους στον άνθρωπο.

32. Με βάση την γραμματική, λογική και τελεολογική ερμηνεία των προαναφερόμενων κανόνων δικαίου, η διαχείριση των αδέσποτων ζώων συνδέεται άμεσα με την ανάγκη προστασίας της δημόσιας υγείας, με την τελευταία να αποτελεί οπωσδήποτε ζωτική και βασική ανάγκη του κοινωνικού συνόλου. Εξ άλλου, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, η ανεξέλεγκτη διαβίωση, ο συνεχής πολλαπλασιασμός και η επίπονη προσπάθεια ανεύρεσης τροφής των εν γένει αδέσποτων ζώων εγκυμονεί κινδύνους και για τη δημόσια τάξη και την δημόσια ασφάλεια, καθώς και για το ίδιο το περιβάλλον. Τελείως, ενδεικτικά, αναφέρονται η πρόκληση τροχαίων ατυχημάτων, επιθέσεων σε ανθρώπους και δεσποζόμενα ζώα, υλικές ζημιές σε ιδιωτικές ή κοινόχρηστες εκτάσεις, η δημιουργία επιπλέον απορριμμάτων.

33. Λαμβάνοντας υπόψη, εκτός από την υπαγωγή όλων των ζώων στο καθεστώς προστασίας του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος, την άμεση σύνδεση της προστασίας της δημόσιας υγείας, μιας ζωτικής και βασικής ανάγκης της κοινωνίας, αλλά και την ανάγκη αποφυγής δυσμενών συνεπειών στους τομείς της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, καθώς και στο εν γένει ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, είναι σαφές ότι η εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης και για τα αδέσποτα ζώα, με την κατάλληλη διαχείρισή τους, εκτός από νομική υποχρέωση των, κατά περίπτωση, αρμοδίων, αποτελεί και λογική επιταγή υπέρ του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου. Κατά συνέπεια, η κινητοποίηση φιλοζωικών οργανώσεων που αποσκοπεί στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της διαχείρισης των πληθυσμών των αδέσποτων ζώων, με την ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων (συμπεριλαμβανομένων των δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού) για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την κάλυψη συναφών δαπανών, με τους όρους, τις προϋποθέσεις και τις προδιαγραφές του νομοθετικού πλαισίου, που ισχύει για κάθε είδος ζώου, πρέπει να θεωρηθεί

κοινωφελής σκοπός, με την έννοια του άρθρου 1 περ. 3 του ν. 4182/2013. Με αυτή την ερμηνευτική προσέγγιση, η, με την ρητά εκπεφρασμένη βούληση του εν ζωή ιδρυτή και προέδρου του ΔΣ του ιδρύματος του ερωτήματος, επιδιωκόμενη προσθήκη του ανωτέρω και συγκεκριμένου κοινωφελούς σκοπού στους σκοπούς του ιδρύματος παρίσταται νόμιμη και επιτρεπτή.

34. Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη του Νομικού Συμβούλου του Κράτους, Δ. Χειμώνα [ψήφος: μία (1)], οι αναφερόμενες στο εξεταζόμενο ερώτημα δράσεις προς όφελος των αδέσποτων ζώων κλπ δεν εμπίπτουν στην έννοια του κοινωφελούς σκοπού του άρθρου 1 περ. 3 του ν. 4182/2013. Από τις διατάξεις του ν. 4182/2013 συνάγεται ότι κοινωφελής σκοπός (βλ ταυτόσημη έννοια στο άρθρο 109 Σ) είναι γενικά κάθε επωφελής για την κοινωνία σκοπός, όπως, ενδεικτικά, είναι ο θρησκευτικός, φιλανθρωπικός, εκπαιδευτικός και πολιτιστικός σκοπός. Ως κοινωνία νοείται το σύνολο των ανθρώπων οι οποίοι ζουν σε κάποιο τόπο ή σε μία ιστορική περίοδο, οργανωμένα και σύμφωνα με ορισμένους κανόνες (βλ Βικιλεξικό κ.α), που συνεπάγονται προδήλως δικαιώματα και υποχρεώσεις. Επομένως, ένας σκοπός για να θεωρηθεί κοινωφελής, πρέπει να αποβλέπει στην ευθεία και άμεση ωφέλεια μιας κοινωνίας ανθρώπων. Η ενδεχόμενη εξ αντανάκλασως ή δευτερευόντως ή παρεμπιπτόντως ωφέλεια αυτής της κοινωνίας μέσω της ωφέλειας, που θα παρέχουν σε πρώτο στάδιο στα ζώα οι φιλοζωϊκές οργανώσεις, όταν και εφόσον τους διατίθενται οικονομικά κονδύλια ή κινητοποιούνται από άλλες νομικές οντότητες, όπως στην προκειμένη περίπτωση του ερωτήματος, δεν ευρίσκει έρεισμα στο γράμμα και τον σκοπό του νόμου. Τούτο συνάγεται και από την προεκτεθείσα ενδεικτική απαρίθμηση στο νόμο των κοινωφελών σκοπών (φιλανθρωπικών, εκπαιδευτικών κ.λπ.) από την οποία προκύπτει αδιστακτως ότι ο νομοθέτης με τις σχετικές ρυθμίσεις του νόμου αποσκοπεί να ωφελήσει με διάφορες κοινωνικές δράσεις τις αντίστοιχες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες είναι ευθέως και άμεσα οι αποδέκτες αυτών των δράσεων. Υπό την αντίθετη εκδοχή, καταλήγουμε στο λογικά και νομικά άτοπο αποτέλεσμα να ταυτίζονται οι πολιτιστικές, φιλανθρωπικές κ.λπ. δράσεις, που προβλέπει ο νόμος, με τις φιλοζωϊκές.

35. Κατά την μειοψηφούσα γνώμη του Νομικού Συμβούλου του Κράτους, Α. Αντωνίου [ψήφος: μία (1)], η κινητοποίηση φιλοζωϊκών οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την διατροφή και περίθαλψή τους, δεν αποτελεί κοινωφελή σκοπό με την έννοια του άρθρου 1 περ. 3 του ν.

4182/2013, γιατί με αυτόν το τιμώμενο νομικό πρόσωπο για την επίτευξη της παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων δεν είναι το ίδιο το συγκεκριμένο ίδρυμα, αλλά ξεχωριστά νομικά πρόσωπα, με συνέπεια να αποτελεί κοινωφελή περιουσία με την έννοια του άρθρου 50 παρ. 2 του ν. 4182/2013, και όχι κοινωφελή σκοπό.

Απάντηση:

36. Με βάση τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα, που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Α΄) γνωμοδοτεί, κατά πλειοψηφία, ως εξής:

Στην περίπτωση του ιδρύματος του ερωτήματος, η κινητοποίηση φιλοζωικών οργανώσεων για την εξασφάλιση παροχής διατροφής, κτηνιατρικής φροντίδας και περίθαλψης αδέσποτων ζώων, καθώς και η διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την διατροφή και περίθαλψή τους, με τους όρους, τις προϋποθέσεις και τις προδιαγραφές του νομοθετικού πλαισίου, που ισχύει για κάθε είδος ζώου, αποτελεί κοινωφελή σκοπό, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 4182/2013 .

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 27 Φεβρουαρίου 2024

Η Πρόεδρος

Ο Εισηγητής

**Στυλιανή Χαριτάκη
Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.**

**Λαυρέντιος Παππάς
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.**